

“El retrocés en les llibertats és notori”

Marc Carrillo
(Barcelona, 1952),
catedràtic de dret
constitucional de la
Universitat Pompeu
Fabra, denuncia en
la següent entrevista
el retrocés en les
llibertats des de
l'11 de setembre.
Aquest prestigiós
constitucionalista
opina també sobre
la reforma de la
Carta Magna i incideix
en una de les seues
queixes històriques:
la de la desmemòria
de l'oposició
al franquisme.

Vostè considera que un dels grans fracassos de la transició va ser la institucionalització de la desmemòria sobre els que van lluitar contra el franquisme. Potser vivim una segona fase, més enllà, que és la de donar una visió endolcida de la dictadura?

—La transició a la democràcia a Espanya va ser globalment positiva, tenint en compte la correlació de forces. L'oposició democràtica estava en una posició de subordinació relativa i no controlava el procés. Tanmateix, el resultat va ser positiu, una constitució democràtica i un procés posterior que ha consolidat un sistema democràtic que ha afavorit l'alternativa política, i que avui a parer meu es troba des d'un punt de vista de lògica democràtica en les hores probablement més baixes. Hi ha una tendència notòria a l'autoritarisme. Reconeixent que la transició ha estat positiva, un dels seus dèficits, imputable globalment a qui ha governat i especialment a l'esquerra, per tant, al partit socialista, és haver fet de la desmemòria històrica, de l'oblit de la reparació dels que van donar el millor de si mateixos per la llibertat i la democràcia a Espanya, una categoria de comportament. Aquesta és una assignatura pendent. Si més no, hi ha la possibilitat de reparar alguns dels danys causats. Hi ha molta gent que no pot viure la reparació històrica perquè ja ha mort. La reparació correspon al poder democràtic, i, en aquest sentit, l'esquerra que ha arribat al poder podria haver fet més del que ha fet. Què ha passat fins ara? Hi ha diverses aproximacions teòriques a la transició que són

benèvols respecte al l'actuació d'alguns actors polítics. Per exemple, el de considerar que el protagonisme del rei va ser principal i que sense ell res no hagués estat possible. És una perversió perquè l'oposició democràtica, malgrat la posició de subordinació que va tenir, va fer una pressió important i va aconseguir el primer element de ruptura en la transició, que va ser la Constitució. En segon lloc, és veritat que determinades visions de la transició que s'han fet en mitjans de comunicació estan molt endolcides. Són versions *light* d'una realitat crua, dura i especialment cruel amb els que van protagonitzar la lluita contra la dictadura franquista.

—Parla del paper del PSOE en la institucionalització de la desmemòria. Per què es va comportar d'aquesta manera si una part de les seues bases venia de la lluita antifranquista?

—Discrepo del plantejament segons el qual el PSOE té unes bases de tradició antifranquista. El PSOE que neix amb la direcció de Felipe González al congrés de Suresnes era un partit minoritari a Espanya. El PSOE de la República pràcticament havia desaparegut. El PSOE cobra força legítimament en les eleccions del 15 de juny del 1977. És el primer partit de l'oposició. Però cobra la força producte d'un electorat una part del qual, sens dubte, és de tradició antifranquista, i una altra, espanyols amb una tradició antifranquista modestíssima. Era un partit de nou tipus. Per tant, a parer meu, no tenia una pressió radical intensa de les seues bases per portar una política en matèria, per exemple, de recuperació de la

“La Constitució va ser víctima d’una oposició aferrissada dels sectors socials que avui sembla que la utilitzen com si fos un patrimoni propi i exclusiu”

memòria històrica tan forta com la que pogué tenir el partit comunista i el PSUC. Per quina raó? Perquè qui va protagonitzar en la clandestinitat l’oposició interna al franquisme va ser el món que girava al voltant del PCE. Per tant, la pressió que tenia el PSOE de les seves bases era molt tova. El que jo crec és que una vegada arribat al poder, va perdre una oportunitat per ser molt més bel·ligerant en la defensa de la memòria històrica i en la reparació dels que van aportar una contribució personal importantíssima a la recuperació de la democràcia. El PSOE, en la llei de pressupostos del 1990, va fer alguna reparació econòmica. Però va ser molt modesta, molt limitada.

—Passem a l’actualitat. Hi ha un retrocés en les llibertats des de l’11 de setembre en nom dels interessos nacionals o de la lluita contra el terrorisme?

—Jo diria que el retrocés en les llibertats és en nom d’una concepció especialment autoritària de l’anomenada seguretat nacional. Els primers que comencen són òbviament els Estats Units. Dies després dels atemptats de Nova York i Washington, el Congrés aprova gairebé per unanimitat,

amb 1 sol vot en contra, d’una representant de Califòrnia, l’anomenada Patriot Act, una llei antiterrorista que comporta un atac en tota regla contra determinades esmenes de la Constitució americana referides a drets fonamentals. En primer lloc, contra l’esmena sisena, referida als drets dels detinguts. En segon lloc, la llei ha generat un estat d’opinió i un comportament dels mitjans de comunicació que s’acosta a allò que en l’època Fraga es denominava l’autocensura. En posaré dos exemples: l’opinió de la senadora demòcrata que va oposar-se a la llei perquè significava una restricció de les llibertats inadmissible en la Constitució americana no va ser recollida per les grans cadenes de televisió, perquè van considerar que no era oportú. La segona és que un diari que és un referent contrastat de la llibertat d’expressió com és *The New York Times* no es va atrevir a publicar el resultat d’un recompte que es va fer dels vots emesos a l’estat de Florida que donaven el triomf a Al Gore. El retrocés en les llibertats, començant pels Estats Units, és notori. Aquesta legislació nord-americana ha trobat imitacions a la Gran Bretanya, que va demanar la suspensió de la competència del Tribunal Europeu de Drets Humans per fiscalitzar els actes dels poders públics britànics en relació amb temes de privació de llibertats. A Alemanya també s’han produït normatives antiterroristes en aquesta línia. La Itàlia de Berlusconi ha aprovat una sèrie de normes que comporten una penalització de la immigració.

—I a l’estat espanyol?

—En el cas espanyol, ja abans de l’11 de setembre –i més després–, la política en matèria d’estrangeria és especialment restrictiva amb l’estranger. Ha introduït una modificació de la llei ja vigent, que a parer meu és inconstitucional, que fa dependre l’exercici de drets fonamentals –com el dret d’associació, el de llibertat sindical, el de reunió o el de vaga– dels estrangers de la seva condició administrativa de legals a Espanya. Això no ho preveu la Constitució, que no con-

diciona l’exercici d’aquests drets al fet que es trobin en una situació de regularitat administrativa. La segona modificació de la llei d’estrangeria que va fer el partit en el govern impedeix aquest dret i el fa dependre de la condició de legal. El retrocés de les llibertats és notori, i en el dualisme clàssic entre llibertat i seguretat, l’impacte que els Estats Units han fet sobre els seus aliats ha produït efectes negatius. En el balanç, predomina més la seguretat.

—Un altre dels eixos de comportament del PP és l’enarborament de la Constitució per imposar la seua visió de l’estat?

—Hi ha actors de la vida política espanyola que estan fent un ús instrumental de la Constitució, políticament interessat. La Constitució té moltes virtuts i també defectes, però va ser el primer element de ruptura enfront de la dictadura franquista. La Constitució va ser víctima d’una oposició aferrissada dels sectors socials que avui sembla que la utilitzen com si fos un patrimoni propi i exclusiu. Hi ha invocacions a favor de la vigència, de la integritat i intangibilitat de la Constitució, que donen molt per pensar.

—La Constitució s’utilitza com a fre per a qualsevol reforma estatutària?

—Jo crec que va en aquesta línia de considerar que la Constitució és intocable. Pel que fa a l’ampliació de l’autogovern, sobretot en les dues nacionalitats històriques en relació amb les quals es va fer el títol vuitè de la Constitució –primer Catalunya i després el País Basc–, jo sóc de l’opinió que, des d’un punt de vista jurídic i tècnic, sense reformar una coma de la Constitució i dels Estatuts és possible ampliar notòriament la capacitat d’autogovern. El que passa és que a través de les lleis estatals, tant en període PSOE com en període PP, s’ha fet una interpretació enormement restrictiva de les possibilitats d’autogovern que permet la Constitució. Per tant, amb una nova majoria política en el Parlament espanyol que fos més coherent amb la lògica constitucional –del fet que, quan l’estat dicta

una llei bàsica, ha de ser molt genèrica perquè deixi un marge més ampli al Parlament autonòmic-, no caldria modificar gairebé res de la Constitució. D'aquesta manera, totes les comunitats autònomes, però sobretot les que per raons històriques poden reivindicar un desig d'autogovern més ampli, el podrien obtenir sense tocar la Constitució. Què passa? Això, avui, no és factible. Amb la majoria política actual sembla impensable. En l'època del partit socialista, la veritat és que el resultat tampoc no va ser especialment flexible, tot i que es van fer coses importants. Davant d'això, aquestes comunitats autònomes es poden plantejar legítimament reformar el seu nivell d'autogovern proposant la reforma de la Constitució o proposant la reforma del seu Estatut.

—És possible encabir el pla Ibarretxe en la Constitució?

—En el cas del País Basc, una part del plantejament que fa el lehendakari Ibarretxe, que és el d'institucionalitzar una mena d'estatut de lliure associació amb Espanya, és possible sense modificar la Constitució, però hi ha una altra part de la proposta del lehendakari Ibarretxe que exigeix forçosament la reforma de la Constitució; si no, no és possible. Un poder judicial únic per al País Basc i una presència individualitzada del País Basc en les institucions europees i internacionals no és possible d'acord amb la Constitució vigent, exigiria una reforma. Sí que és possible, per contra, una presència de les comunitats autònomes i, per tant, del mateix País Basc en institucions europees de manera multilateral. Aquest tema es pot resoldre tècnicament, com passa sobretot a Bèlgica i algunes vegades a Alemanya i a Àustria. Què podria passar a Espanya? Sense modificar la Constitució, en un Consell de Ministres europeus en matèria de seguretat pública, per exemple, hi podria anar el ministre espanyol i un conseller autonòmic, el qual podria ser una vegada el basc, una altra el galleg i una altra el d'Andalusia, però que hi anés en representació de totes les comunitats autònomes. Això és possible sense

"El PSOE va perdre una oportunitat per ser molt més bel·ligerant en la defensa de la memòria històrica i en la reparació dels que van donar-ho tot per la llibertat i per la democràcia."

tocar la Constitució. Ara bé, si el que es vol és que hi hagi una representació basca conjuntament amb la representació espanyola, o única fins i tot, llavors sí que és obligatòria la reforma de la Constitució. Per tant, *grosso modo*, el projecte Ibarretxe és un projecte alternatiu amb una part, com a mínim d'un 40%, que obliga a la reforma de la Constitució.

—S'està vulnerant l'estat de dret al País Basc?

—En primer lloc, la llei orgànica de partits polítics és una llei que crec que no té habilitació constitucional, és a dir, que la Constitució no la preveu perquè permet la dissolució d'associacions, però sí que ho preveu el Codi Penal. Per contra, la llei de partits polítics no és una llei penal, i jo crec que aquesta llei, en la mesura que habilita la dissolució de partits polítics, en no ser una llei penal, no té l'aixopluc de la Constitució. En segon lloc, en el conflicte que afronta avui el Tribunal Suprem i el Parlament basc respecte de les decisions que ha pres la mesa del Parlament relatives a la permanència del grup parlamentari de Batasuna, jo sóc de l'opinió que el Parlament basc està actuant amb la

lògica del principi de l'autonomia parlamentària, la qual li permet, si així ho decideix, mantenir la vigència d'un grup parlamentari que deriva d'un partit polític que ha estat il·legalitzat. Això és possible perquè, des d'un punt de vista jurídic, no és el mateix un partit polític que un grup parlamentari. El grup parlamentari és un òrgan de derivació parlamentària, i el Parlament té autonomia per decidir què fa amb aquest grup. Per tant, les decisions del Tribunal Suprem respecte a Batasuna com a partit polític són legítimes, perquè està aplicant una llei, però respecte a Batasuna com a grup parlamentari jo sóc de l'opinió que no pot imposar-ne la dissolució al Parlament. El reglament del Parlament basc no preveu la dissolució de grups parlamentaris. Hi ha un conflicte de caràcter institucional, una sentència del Tribunal Suprem que no és executada pel Parlament basc. Aquest conflicte entre un poder judicial —únic a tot l'estat— i un òrgan autonòmic —el Parlament basc— no està previst per la legislació espanyola, és una llacuna.

Miquel Calvet